

VÝPRAVA DO CHOLTICKÉ OBORY A K BAROKNÍMU ZÁMKU

Pojďte s námi!

**POZNÁVÁNÍ JE
DOBRODRUŽSTVÍ!**

**Proč je choltického
zámku jenom půlka?**

**Jak vypadalo bydlení
v ratejně?**

**K čemu se zřizovaly
obory?**

Co je to psinec?

7-12 let

4 km

Stáhněte si brožuru
a interaktivní mapu
za použití QR kódu!

Výlet do Choltické obory je zajímavý v každém ročním období. Pokud si k němu ale chceme přidat i prohlídku vnitřku zámku s barokní lékárnou, je potřeba jej plánovat podle otevírací doby zámku. V Cholticích je jeden z nejkrásnějších raně barokních zámků u nás, takže na výpravě si budeme povídat o baroku, ale neopomineme ani přírodní zajímavosti Choltické obory a její staleté stromy. Na závěr se dá využít i velké dětské hřiště u zámku vhodné pro menší i větší děti.

Časový rozvrh a délka výpravy	Nástupní místo 49.9860925N, 15.6185969E Parkování na náměstí v Cholticích. Procházka i s povídáním je asi na 3 hod. Návštěva interiérů zámku cca 1 hod. 4 km v mírném terénu
Informace k výpravě	Vstupné do Choltické obory volné, vstupné do zámku dle platného ceníku – lze objednat 1 týden předem u kastelána: +420 734 257 579 WC možno v infocentru zámku nebo v Zámecké restauraci v její otevírací době Svačina vlastní nebo možné zajistit balíčky, např. z Kruhu Zdraví Chrudim nebo objednat od místního provozovatele zámecké restaurace: +420 603 155 426 Občerstvení Zámecká restaurace. Odborný průvodce 300 Kč/hod. Lze objednat týden předem, kontakt: Lucie Písař +420 775 988
Navíc	Prodejna upomínkových předmětů v infocentru zámku Půjčovna disků pro Discgolf hřiště je volně přístupné pro veřejnost. Možné je hrát s vlastními disky nebo s disky zapůjčenými za poplatek 50 Kč v infocentru na zámku Půjčovna koloběžek pro výlety do okolí: www.cholticke-zazitky.cz , +420 773 445 050
Co s sebou pro dospělé doprovod	Vytisknuté obrázky renesančních zámků : Pardubice, Častolovice, Nasavrky Vytisknutý obrázek – vedutu staré podoby Choltického zámku : https://www.hrady-zriceniny.cz/img/stare4/Johann_Venuto/zamky/Choltice_Johann_Venuto_1811.jpg Trochu slámy
Pohádka	Před výpravou nebo po ní si můžeme pustit filmovou pohádku Princezna ze mlejna , kde uvidíme barokní oblákání
Orientační kalkulace dopravy	Autobusová doprava – autobus pro 42 osob (ceny jsou orientační 48 Kč/km, 242 Kč/hodina čekání) – přepravu si každý individuálně zajišťuje sám dle uvážení.
Aktuálnost informací	www.zamek-choltice.cz

Náročnost výpravy

nízká

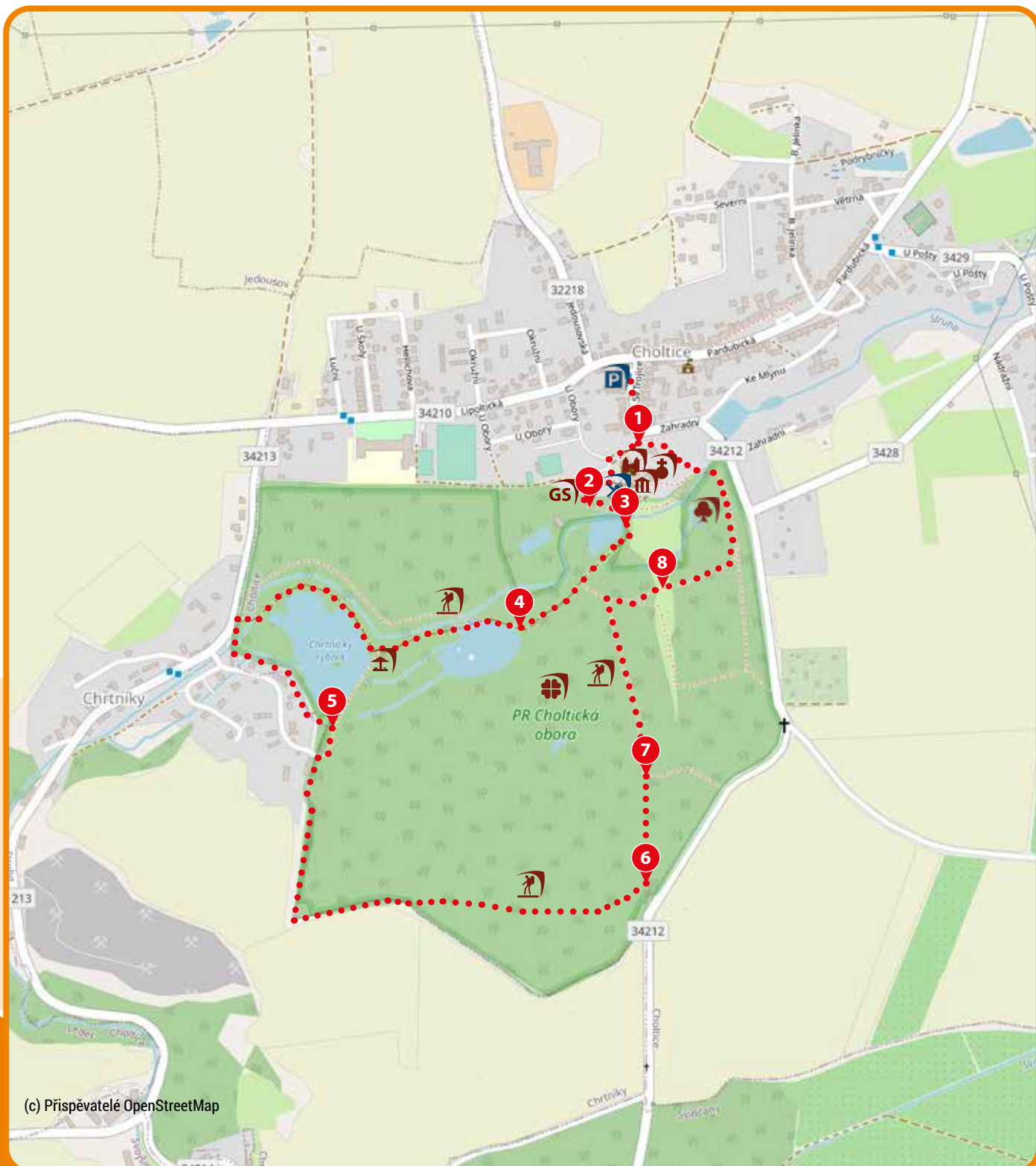
střední

těžká

MAPOVÝ PODKLAD

(c) Přispěvatelé OpenStreetMap

- Zámek Choltice
- Kaple sv. Romedea
- Muzeum Cholticka

- Odpočinkové místo
- Pěší turistická trasa
- Gurmánská stezka

- Významný strom
- PR Choltická obora
- Restaurace Zámek Choltice

POPIS TRASY: Zaparkujeme na náměstí v Cholticích.

1 ZASTÁVKA – NÁDVOŘÍ CHOLTICKÉHO ZÁMKU

VYPRAVĚČ VYPRÁVÍ: **Víte, jak se jmenuje tato velká stavba, u které stojíme?**

Je to zámek. Na takovém zámku, jak víme z pohádek, bydleli princové a princezny nebo jiným slovem urození lidé, šlechtici. Tenhle si nechali postavit v době baroka. Jací to byli lidé? Jak vypadali? Abychom si je lépe uměli představit, můžeme si vzpomenout na pohádku Princezna ze mlejna. Tam Jeho Milost nosí paruky, zdobené kabátce a krajky. Taková byla móda v době stavby tohoto zámku. Pořádně si zámek prohlédneme. Má dvě křídla, která tvoří písmeno „L“ a parádní kapli sv. Romedie (ukážeme si).

Co myslíte, je ten zámek postavený celý, tak jak si jej kdysi majitelé vysnili?

Není! Přesně půlka zámku chybí. Kaple měla být uprostřed a na druhé straně měla být úplně stejná dvě křídla zámku. Zámek tedy není dostavěný. Řeknete si, že by to tak bylo mnohem hezčí, tak proč zámek nedodělali? Důvod je jednoduchý. Ani bohatí šlechtici neměli nekonečné množství peněz, a tak se stalo, že jim peníze prostě došly. Kaple je totiž skutečně výjimečně honosná (ukážeme si na obrázku). *Pokud jsme zde v době, kdy je zámek otevřen, určitě stojí za prohlídku. Uvidíme nejen to, jak bydlela bohatá šlechta, ale i krásnou barokní lékárnu.*

Povíme si teď dlouhý příběh tohoto místa, protože majitelé panství někde museli bydlet i předtím, než byl tento zámek postaven.

Víte, kde bydleli rytíři?

Rytíři bydleli na nedobytných hradech, které si stavěli na vysokých kopcích. Co dělat ale v případě, když nikde vysoké kopce nejsou? Jak mohli chránit svůj hrad nebo malý hrádek nazývaný tvrz?

Jak byste zabránili nepřítelům, aby tvrz snadno dobyli?

Naši dávní předkové chytře použili vodu jako překážku. Tvrz postavili třeba na ostrůvku v rybníku. Taková tvrz tu původně stávala.

Možná už jste někdy slyšeli, že existují stavební slohy. Prostě v každé době se lidem líbil jiný způsob výstavby. Je to jako s módou v oblékání, každou chvíli je „in“ něco jiného. Dřív to samozřejmě nešlo tak rychle. Každá „móda“ stavení trvala desítky až stovky let. Nejstarší sloh je románský, pak gotický, pro který jsou typické hrady. Ta stará tvrz bývala gotická.

Pak přišla do módy renesance, kdy se stavěly pohodlné zámky se zdmi ozdobenými psaníčky vyškrabávanými do omítky. Na takový renesanční zámek, a to celkem velký, byla přestavěna stará tvrz. Zámek měl mnoho krásných pokojů i věž s hodinami! Hlavní bránu měl jinde – přibližně mezi sochami a k ní se přijíždělo po padacím mostě. (Můžeme si ukázat obrázek renesančního zámku – vytištěný nebo z internetu: Pardubice, Častolovice, Nasavrky...)

Co se s renesančním zámkem stalo? Byl zrušen v jedné hrozně a dlouhé válce. Protože trvala třicet let, tak se jí říká třicetiletá. Dlouho pak zůstal prázdný a chátral. Když se Romedius Thun rozhodl, že zde bude sídlit a postaví si tu nové velkolepé sídlo, byl „starý“ zámek skoro na spadnutí.

Když sem přišel italský stavitel, aby podle zadání pro šlechtický rod Thunů postavil nový barokní zámek, nedostal prázdnou parcelu, jak to dnes můžeme vidět třeba někde na okrajích vesnic.

Viděli jste někdy nějaký opravdu starý dům nebo dům po požáru?

Většinou mají děravé střechy a prší do nich. Prostě se s nimi už nedá nic dělat, tak se většinou úplně strhnou, na pozemku nezůstane nic a začne se úplně znovu. Tehdy ale neměli žádné bagry, takže i bourání bylo namáhavé. Proto co šlo zachovat, zůstalo stát. Ze starého zámku nám zůstaly zdi uvnitř barokního zámku a malý domeček na nádvoří.

Stavělo se už jinak, barokně. Pro baroko jsou typické různé kudrlinky. Tady to na zámku zvenku nevidíme, protože se jedná o baroko rané – teprve začínalo.

V baroku lidé milovali souměrnost. Aby nedostavěný zámek nevypadal tak divně, tak nádvoří, na kterém stojíme, uzavírají místo nedostavěného křídla sochy. Sochy sem byly postaveny ale až po více než 50 letech.

Věděl by někdo, koho zobrazují?

Nejsou to ani slavní rodáci ani vojevůdci. Jsou to svatí - světci. Svatí jsou lidé, kteří žili kdysi dávno a žili tak dobrým životem – nelhali, nekradli, pomáhali ostatním lidem, až to vypadalo, že přes ně prochází světlo, že úplně září. Tak dobré lidi nebylo možné zapomenout a všichni na ně vzpomínali, proto byli prohlášeni za svaté. Každý svatý byl jiný a lidé věřili, že když je budou na nebe prosit o pomoc nebo postaví jejich sochu, tak jim pomůžou. Každá země má svého svatého, svého patrona, ochránce. Česká země má ochránce ve sv. Václavovi.

Poznáte, která socha představuje sv. Václava?

Poznáte ho podle praporu a štítu. Ta druhá mužská socha se džberem, ze kterého lije vodu na dům, je sv. Florián, který měl chránit před požáry. Každý svatý má nějakou typickou věc, se kterou je malován nebo sochán, aby každý poznal, kdo to je a nemusely se k němu psát cedulky se jménem. U Václava je to prapor a štít, často i koruna, u Floriána džber. Dále směrem k zámku je to svatá Agáta. Ta je ochránkyně zlatníků a tkalců – tedy těch, kteří vyráběli látky. Drží na podnose svá uříznutá ňadra, protože tímto způsobem ji kdysi mučili. Poslední je socha svatě Cecílie, která je patronkou hudebníků. Obvykle mívá u sebe hudební nástroj, ale zde žádný nerozeznáváme.

POPIS TRASY: Vrátime se kousek před zámek a dáme se doleva po cestě kolem zámku (značená červená turistická cesta). Ta nás zavede k drobné stavbičce připomínající kapličku vedle zámku.

2

ZASTÁVKA NOVÁ BARBORA

Tohle není kaplička, jak by se nám mohlo zdát. Uvnitř je schovaná studna a stavbička se jmenuje Nová Barbora. Tenhle domeček nám připomíná, že kolem zámku stálo mnoho dalších staveb. V dnešní době je například u každého domu garáž, protože jezdíme auty.

Čím jezdilo panstvo v době baroka?

Na koních a v kočárech tažených koňmi. Můžeme si zase vzpomenout na pohádku Princezna ze mlejna, kde milostpán jezdí ve zdobeném kočáře s lokajem. Proto barokní šlechtici potřebovali ne garáž, ale prostor, kde ustájí koně – konírnu. Když se podíváme dolů směrem k mostku, tak konírna stála nalevo

před potokem. A někde musely být zaparkované kočáry – v kočárovně. U zámku stávalo množství dalších staveb, bez nichž by život v zámku nemohl běžet tak bezstarostně. Dům, kolem kterého jsme prošli, a můžeme se k němu otočit, byl pivovar. Tím to ale zdaleka nekončilo. K zámku patřil hospodářský dvůr, který stával dále za pivovarem směrem k městečku. (Ukážeme si na vedutě dostupné na internetu – viz. úvodní tabulka. Jsou to budovy v levé části vyobrazení). Byly zde chlévy pro krávy i stodoly. Ovce byly ustájené v roubeném ovčíně. Stály zde také ratejny pro čeledíny a děvečky.

Všichni si asi umíme si představit, jak bydleli bohatí na zámku. Prostě v luxusu.

Co myslíte, jak vypadala taková ratejna – bydlení děveček a čeledínů?

Ratejna byla velická místnost, taková noclehárna, kde bylo pro čeleď pouze nejjednodušší vybavení, stoly a lavice. Spalo se na slámě nebo na jednoduchých slamnících. To se prostě do pytle nacpala sláma a na tom se spalo na zemi. (Ukážeme si slámu, pokud s sebou máme a necháme děti na ni sáhnout, aby měly představu). Umývat se všichni chodili na dvůr ke studni. V ratejně byla, když vůbec, tak pouze jedna pec na straně, takže tam také bývala zima a hluk od tolika lidí. Když se dnes řekne, že je to ratejna, tak to znamená, že je to velká nepřívětivá místnost.

Popojdeme dále přes mostek, za ním zabočíme doprava a zastavíme se u prvního rybníka Zrcadlo. Otočíme se zpět k zámku.

3 ZASTÁVKA U RYBNÍKU ZRCADLO

Jestli se vám zdá kulatý roh na zámku zvláštní, tak je to právě tím, že kopíruje původní „starý“ zámek. Mluvili jsme o hospodářském dvoře, ve kterém byly krávy, které děvečky ráno a večer dojily (ujistíme se, že děti ví, co to znamená dojit krávu, případně dovysvětlíme).

Jak byste bez ledniček chladili nadojené mléko, aby se nezkazilo?

Naši předkové to měli chytře vymyšleno. Chladili ho vodou z potoka ve stavbičce, které se říkalo mlíčník nebo haltýř. Mlíčník stával na potoku pod zámek a potok jím přímo protékal.

Tak a teď si tipněte, jaký mazlíček se v baroku nejčastěji choval?

Byli to psi. Asi to také znáte z pohádek. Ti psi, spíš hodně psů, nebyli jen na mazlení.

K čemu se dříve využívali psi?

K lovu. Nadháněli a švali lovenou zvěř – třeba jelena nebo divočáka. Ta spousta psů musela také někde bydlet. Když se díváme přes rybník na protější stranu s hřištěm, tak tam přesně byly hospodářské stavby k zámku, o kterých jsme mluvili, a i psinec pro psy.

Masu ulovených zvířat se říká zvěřina a ta se objevovala opravdu jen na panském stole. Kdyby poddaný pytláčil a byl chycen, potrestán mohl být i trestem smrti, protože všechna divoká zvěř patřila pánovi. Aby bylo jelenů, daňků a další zvěře dost, začalo si panstvo zřizovat obory. Prostě oplotili velké kusy lesa, kde zvěř chovali a ona jim nemohla odtamtud utéct. Mít oboru patřilo už od renesance, tedy i v baroku, k dobrému tónu. Se stavbou zámku byla tedy i tady v Cholticích založena velká obora, ve které se budeme procházet. I na starém obrázku Choltic vidíme pasoucí se jeleny (znovu si ukážeme starou vedutu).

V oboře můžeme poznávat různé druhy stromů. Teď například půjdeme starou lipovou alejí.

Nyní budeme dále pokračovat v naší cestě rovně, až přijdeme k dalšímu rybníku, který se jmenuje Červený rybník.

4 ZASTÁVKA ČERVENÝ RYBNÍK

Tento rybník je domovem jedné vzácné žáby, která se jmenuje kuňka obecná a je u nás ohrožená. Často bývá také nazývána ohnivá, podle zabarvení na spodní straně těla. Je malinká, měří jen asi 5 cm (ukážeme si, kolik to asi je). Normálně je zcela nenápadná, šedozelená. Jejím obranným prvkem je schopnost převrátit se na záda, čímž odkryje výrazně oranžově zabarvené ohnivé břicho, a tím vyděsí dravce, který by ji chtěl ulovit.

Všimněte si kmenů stromů, které zde i jinde leží a jsou ponechány přirozenému zetlení. Na příští zastávce si řekneme proč. Všimněte si také řady platanů po pravé straně.

Pokračujeme k dalšímu rybníku, u nějž odbočíme doprava a celý jej obejdeme. Zastavíme se u cedule Choltická obora. Cestou si budeme všimnat mohutných dubů.

5 ZASTAVENÍ CHR TNICKÝ RYBNÍK

Zde si na obrázku můžeme prohlédnout malou žabku kuňku, o které jsme mluvili a také vzácného brouka páchníka hnědého. Tenhle brouk miluje trouchnivějící rozpadající se dřevo. Dřívější zámecká obora se během staletí stala normálním přirozeným lesem s mohutnými duby, buky a jasany. Staré stromy jsou ponechány na místě a trouchnivějící dřevo se stává domovem nejrozličnějších druhů brouků. Všimněte si v lese kolem cesty těch výrazně starších a mohutných stromů.

Můžete je i počítat. Pamatují dobu, kdy se do zámku jezdilo v kočárech a kdy zde v oboře žilo i 150 jelenů! Jsou vzpomínkou na staré časy, stejně jako zámek. Tak jako my se dotýkáme jejich kůry, tak se jich mohl před staletími dotýkat i mladý panský lesník.

Budeme pokračovat dál do obory zhruba asi 1,5 km. Půjdeme stále rovně a cesta se mírně stáčí dvakrát doleva, až se objevíme u hájovny.

6 ZASTÁVKA HÁJOVNA

Zastavíme se u hájovny. Určitě vám tahle romantická roubená stavba zatajila dech, jak je krásná a ty mohutné stromy u ní! Je to také památka, ale je o několik století mladší než zámek.

Pokračujeme krajem zahrady dále, až dojdeme na rozcestí s červenou značkou, kde se dáme doleva.

7 ZASTÁVKA ROZCESTÍ S ČERVENOU

Tady výrazně přibýlo starých stromů. Všimli jste si? Pokud se hodně zaposloucháte, určitě uslyšíte zvuky, které budou znít jako by někdo hodně klepal do stromů. Co by to tak asi mohlo být? Že by někdo testoval kvalitu stromů poklepáváním? Skoro! Tento zvuk vydává pták, který není o moc větší než vrabec. Je tedy o něco větší než vaše dlaň s prsty. Tento pták se jmenuje strakapoud malý. Žije v dutinách stromů, které si sám vytesává. Tímto poklepáváním si právě buď buduje nový domov, nebo hledá hmyz, který žije v dutinách stromů. Starým stromům, které jsou duté, se říká doupné stromy. V nich hnízdí kromě strakapouda třeba holub doupňák.

Budeme pokračovat dále dolů po červené značce. Poblíž zámku je odbočka doprava přes otevřené prostranství, kde se zastavíme.

8 ZASTÁVKA VÝHLED NA ZÁMEK

Ted' máme zámek jako na dlani. K zámku patřila nejen obora, ve které se procházíme, ale také park. Ten byl z našeho pohledu blíže kolem zámku za potokem a je tam dodnes. Za chvíli budeme míjet 400 let starý památný dub a dole v parku pak uvidíme památný platan, který je považován za nejmohutnější v celé České republice. Schválně můžeme zkusit, kolik z nás bude potřeba k tomu, abychom tento strom objali. Na závěr se můžeme nasvačit nebo přímo naobědvat v Zámecké restauraci a využít i dětské hřiště.

TIP:

Další krásný **zámecký park** můžete navštívit nedaleko odtud v **Heřmanově Městci**.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

PRACOVNÍ LIST

1. Proč se „starý“ renesanční zámek v Cholticích ocitl v sutinách?

2. Jak měl nový barokní zámek původně vypadat a proč se nedostavěl?

3. Jaký je patron české země?

4. Čím se jezdilo v baroku?

5. Jak vypadalo bydlení v ratejně?

6. Proč má kuňka obecná jinak barevné břicho než zbytek těla?
